

LAPSEN OIKEUDET TOIMINNALLISESTI VARHAIS- KASVATUKSESSA

OPAS KASVATTAJALLE

Päivikki Kukkamaa & Heidi Lindström

Lahden ammattikorkeakoulu

Kevät 2013

Tuotettu yhdessä **Suomen UNICEF ry:n** kanssa

SISÄLLYSLUETTELO

○ Johdanto	3
○ Lapsen oikeudet toiminnallisesti!	4
○ Lapsen oikeuksien sopimus	5
○ Draamapedagoginen lähestymistapa	6
○ Työpaja 1 – Johdattelu lapsen oikeuksiin	7
○ Työpaja 2 – Perhe	11
○ Työpaja 3 – Koulu	15
○ Työpaja 4 – Leikki ja lepo	19
○ Työpaja 5 – Erilaisuus – samanlaisuus	23
○ Työpaja 6 – Lapsen oikeuksien kertaus	27
○ LÄHTEET	30
○ LIITE 1 PERHEKORTIT	31
○ LIITE 2 OIKEUSKORTIT	32

JOHDANTO

*”Lapsen oikeus on aikuisen velvollisuus.”
J.P.Grant, UNICEFin entinen pääsihteeri*

Tämä opas on toteutettu osana opinnäytetyötämme Lapsen oikeudet toiminnallisesti varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme on osa Unicefin valtakunnallista Lapsen oikeudet toiminnallisesti! –hanketta (ks. s. 4). Haluamme tällä oppaalla tarjota kasvattajalle työkaluja käsitellä aina ajankohtaisia lapsen oikeuksia erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Leikki ja ilmaisu ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ne mahdollistavat lapsen osallisuuden (Heikkilä, Välimäki & Ihanlainen 2005, 20). Työpajojen tavoite onkin paitsi tuoda lapsen oikeuksia esille, myös osallistaa lapsia niin sanallisesti kuin toiminnallisestikin.

Opas sisältää yhteensä kuusi työpajaa, joista kukin käsittelee jotakin lapsen oikeutta. Kunkin työpajan esittelysivulla on esillä YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla, johon kyseinen työpaja liittyy. Teemat on haluttu valita mahdollisimman läheltä varhaiskasvatusikäisen lapsen arkea. Toteutimme opinnäytetyössämme työpajat esikouluryhmässä, joten aiheet ja sisällöt on suunniteltu erityisesti esikouluikäisille lapsille. Toimintaa on kuitenkin mahdollista soveltaa myös nuoremmille lapsille.

Työpajat voi toteuttaa yhtenäisenä kokonaisuutena, mutta on myös mahdollista valita vain yksi teema ja työpaja toteutettavaksi ryhmän tarpeiden mukaan.

Jokaisen työpajan rakenne on samanlainen. Aloituksessa kokoonnutaan piiriin, muistellaan edellistä kertaa ja alustetaan työpajan aihetta. Turvallisuuden tunteen takaamiseksi jokaisen työpajan alussa tehdään yhdessä myös draamasopimus, eli sovitaan yhteisistä pelisäännöistä. Aloituksen jälkeen on vuorossa aiheeseen johdatteleva lämmittelyleikki. Leikin jälkeen on vuorossa luomamme tarina, jossa seikkailee 6-vuotias Asimiina-tyttö. Tarinassa käsitellään työpajan aihetta ja sen pohjalta on helppo herätellä keskustelua ja siirtyä toimintaan lasten kanssa. Keskustelussa käytetään apuna myös Unicefin Löydä oikeus –julistetta, jonka kasvattaja voi tilata Unicefin verkkosivuilta (<http://www.unicef.fi/materiaalitilaus>). Keskustelun jälkeen siirrytään teemaan liittyvään toimintaan ja lopuksi käydään pieni purkukeskustelu sekä ”merkitään” itselle merkityksellinen paikka tässä työpajassa.

Toiminnan täyteisiä hetkiä lapsen oikeuksien parissa!

Heidi Lindström ja Päivikki Kukkamaa

Lahdessa 2.3.2013

LAPSEN OIKEUDET TOIMINNALLISESTI!

Lapsen oikeudet toiminnallisesti! on Suomen UNICEF ry:n, Mannerheimin lastensuojeluliiton, Rauhankasvatusinstituutti ry:n ja Ihmisoikeudet.net-verkkosivuston yhteishanke, jonka tarkoitus on kouluttaa kasvatustalan ammattilaisia ja vapaaehtoisia opettamaan lapsen oikeuksia käyttäen hyväksi **draamapedagogista lähestymistapaa**.

Koulutuksessa käsiteltävät materiaalit on tuotettu **ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja Compasiton** pohjalta. Compasitosta voi löytää arvokasta tietoa myös tämän oppaan teemojen taustaksi, vaikka harjoituksia ei voisikaan ottaa käyttöön suoraan varhaiskasvatukseen. Compasito – Ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja löytyy verkosta osoitteesta http://www.unicef.fi/files/unicef/Koulut/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf

Vuosina 2013-2014 kerätään tietoja Lapsen oikeudet toiminnallisesti! –hankkeen materiaalien käytöstä. Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa lapsen oikeuksien sopimuksesta tiedottamista eri ikäisille kansalaisille hankkeen kautta ja kerättäviä tietoja ovat mm. osallistuneiden ikä ja sukupuoli. Käytettyään tämänkin oppaan materiaalia vuosien 2013-2014 aikana, kasvattajan tulee käydä kirjaamassa ryhmän tiedot osoitteessa <http://goo.gl/zQf7Z>

LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

YK:n lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin vuonna 1989 ja nykyään se on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Suomessa lapsen oikeuksien sopimus tuli voimaan vuonna 1991.

Lapsen oikeuksien sopimus sisältää yhteensä 54 artiklaa, jotka liittyvät neljään yleiseen periaatteeseen. Yleiset periaatteet ovat: syrjimättömyys (artikla 2), lapsen edun huomioiminen (artikla 3), oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6) sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen (artikla 12).

Vaikka tässä oppaassa jokainen työpaja käsittelee yhtä oikeusartiklaa, on tärkeää muistaa, että oikeudet muodostavat kokonaisuuden ja ovat riippuvaisia toisistaan. Pitää olla tietoinen kaikista oikeuksista ja niiden vastavuoroisuudesta. Työpajoissa (esim. työpajat 4 ja 6) voi tuoda esille ”ristiriitoja” oikeuksien välillä: lapsella on esimerkiksi oikeus sekä lepoon että leikkiin.

Lapsen oikeuksien sopimus löytyy kokonaisuudessaan verkosta osoitteesta

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

DRAAMAPEDAGOGINEN LÄHESTYMISTAPA

Lapsella on tarve oppia **mielikuvitusta ja leikkiä käyttäen**. Draama tarjoaa tähän hyvän välineen, koska siinä kasvatusta ja oppiminen tapahtuu nimenomaan leikin ja eläytymisen kautta. Draama keskittyy lopputuloksen sijaan itse oppimisen prosessiin ja pohjautuu kokemuksellisen oppimisen ideologialle, jossa tieto syntyy **toiminnan ja kokemusten** pohjalta. Koska leikki ja ilmaiseminen kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapselle ominaisiksi tavoiksi toimia, sopii draama hyvin käytettäväksi varhaiskasvatuksessa. (Toivanen 2010, 8-16.)

Turvallisuus on avainasemassa draamakasvatuksessa. Ohjaajaan tulee kiinnittää erityistä huomiota turvallisen ilmapiirin luomiseen, koska turvallisessa ympäristössä lapsi kykenee toimimaan omana itsenään. Turvallisuutta luodaan esimerkiksi **draamasopimuksen** ja **ruutiinien** avulla. Draamasopimus tehdään jokaisen toimintakerran aluksi, ja sen tarkoituksena on muistuttaa yhteisistä pelisäännöistä ja esimerkiksi toiminnan vapaaehtoisuudesta: siitä, että mihinkään ei ole pakko osallistua jos ei halua. Myös joka kerralla samanlaisena toistuva runko (aloitus, toiminta, lopetus) luo turvallisuutta kun lapset tietävät mitä seuraavaksi on luvassa. (Toivanen 2010, 37-42.)

Draama sopii erinomaisesti myös lapsen oikeuksien käsittelyyn. Jo menetelmä itsessään tukee lapsen oikeuksien toteutumista: lapsi tulee kuulluksi ja osalliseksi (artiklat 12 ja 13), oppiminen tapahtuu lapselle sopivassa muodossa (artikla 17) ja draamassa lapsi oppii leikkimällä, mihin hänellä on sopimuksen mukaan oikeus (artikla 31). (Unicef 2012.)

”Meillä on tänään paljon mukavia yhteisiä juttuja, mutta niin kuin muistatte, mihinkään ei ole pakko osallistua jos ei tahdo. Muistattehan myös, että puheenvuoron saa viittaamalla ja silloin kun toisella on puheenvuoro, muut kuuntelevat.”

TYÖPAJA 1

1. artikla: Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.

7. artikla: Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.

Teema: Kuka on lapsi? Jokaisella lapsella on oikeus henkilöllisyyteen ja nimeen.

Tavoite: Herätellään lapsia oikeusteemaan. Pohditaan sitä, kuka on lapsi ja mitä lapsi tekee.

Aika: 60 minuuttia

Menetelmät: leikki, tarina, piirtäminen, kuvakeskustelu, pantomiimi

Tarvikkeet: : Lankakerä, cd- soitin, musiikkia, A2-kokoinen kartonki, puuvärejä/liituja, Löydä oikeus – juliste (Unicef)

- **Aloitus (5min):** Istutaan piirissä. Kerrotaan lapsen oikeuksista lyhyesti (mitä tarkoittaa oikeus). Kerrotaan työpajan aihe ja yhteiset säännöt. Käydään draamasopimus läpi.

- **Lämmittelyleikit (10min):**
 - **”Luottamuksen verkko”:** Seistään piirissä, heitetään lankakerää sanoen aina sen henkilön nimi, jolle kerä heitetään. Jokainen pitää kiinni langasta ja lopulta siitä muodostuu verkko, joka kuvastaa ryhmää ja ryhmäläisten välistä luottamusta.

 - **”Tervehdysleikki”:** Musiikin soidessa kävellään ympäri tilaa ja kun musiikki loppuu, tervehditään lähinnä olevaa ohjeiden mukaan. Kaveria tervehditään
 - kättelemällä
 - taputtamalla olalle
 - lyömällä kädet yhteen
 - laittamalla polvet yhteen
 - laittamalla selät vastakkain
 - itse keksimällä tavalla

○ **Tarina (5 min):**

Eräessä suuressa kaupungissa, erään suuren talon takana oli suuri puutarha. Tämä puutarha oli kaupungin kaunein. Siellä oli seitsemän kaunista omenapuuta, lukuisia marjapensaita ja kesäisin kauniit keltaiset ruusut valaisivat koko pihan. Suuressa kaupungissa asui paljon lapsia ja aikuisia, mutta kaupungin kauneimmassa puutarhassa eräs pienen pieni tyttö leikki usein aivan yksin. Tyttö oli nimeltään Asimiina. Hän oli kuusivuotias, mutta täyttäisi pian seitsemän.

Asimiinalla oli yleensä yllään ruskea mekko, jota oli korjailtu värikkäillä paikoilla ja hänen kullankeltaisesta takkutukastaan saattoi löytää jopa pieniä risuja metsäleikkien jäljiltä. Kaikki muut kaupungin lapset leikkivät suuressa leikkipuistossa, mutta aina kun Asimiina pääsi leikkimään, hän meni metsään rakentamaan majoja, koska se oli hänen lempipuuhaansa. Hän rakensi majoja metsän eläimille kodeiksi ja keräsi heille käpyjä ja marjoja ruuaksi. Toiset lapset olivat puistossa leikkimässä joka päivä, mutta Asimiina pääsi leikkimään vain harvoin, sillä useimmiten hänen piti auttaa kotitöissä vanhaa ja viisasta Isoäitiään. Asimiina ja Isoäiti asuivat suuressa talossa kahdestaan ja Isoäiti oli jo niin vanha, ettei enää jaksanut tehdä kodin töitä yksin. Isoäiti oli mielissään siitä, että Asimiina auttoi häntä kotitöissä. Isoäiti halusi kuitenkin, että Asimiina saa olla lapsi ja leikkiä, sillä se on jokaisen lapsen oikeus.

Asimiinalla oli yksi suuri unelma, josta ei tiennyt kukaan muu. Aina iltaisin ennen nukkumaanmenoa hän haaveili siitä, että jonain päivänä hän pääsisi kouluun oppimaan ja leikkimään muiden lasten kanssa. Ennen nukahtamistaan Asimiina selaili suurinta aarrettaan, Isoäidiltä saamaansa kaunista kuvakirjaa, jossa oli kuvia eläimistä ympäri maapalloa. Katseltuaan kuvia aikansa, Asimiina nukahti.

- **Yhteinen piirtäminen (15 min):** Keskustellaan tarinasta. Piirretään yhdessä isolle kartongille tarinan päähenkilö ja asioita, joita tiedämme hänestä. Suuren ryhmän voi jakaa pienryhmiksi, esimerkiksi noin viiden hengen ryhmiin, jotta jokaisella on tilaa piirtää. Lopuksi jokainen lapsi saa kertoa, mitä on piirtänyt.
- **Löydä oikeus – juliste (Unicef): Mitä lapsi tekee? (10 min):** Tutustutaan yhdessä tarinan päähenkilön kotikaupungin leikkipuistoon ja sen tapahtumiin Löydä oikeus - kuvan avulla. Mitä kuvassa tapahtuu? Mitä lapset tekevät?
- **Pantomiimi – mitä lapsi tekee? (10 min):** Jokainen ryhmän jäsen esittää äänettömästi muulle ryhmälle jotain, mitä itse tykkää tehdä ja muut arvaavat.
- **Purku, lopetus (5 min):** Käydään pieni purkukeskustelu toteutuskerrasta piirissä istuen.
- **”Merkitse paikkasi”:** Lopuksi jokainen lapsi saa ”merkata” sen kohdan tilasta, jossa tapahtui toteutuskerralla jotain mieleenpainuvaa ja kertoa, miksi on valinnut juuri sen paikan. Suuressa ryhmässä lapset voivat kertoa, miksi ovat valinneet juuri sen paikan muutamalla lähellä olevalle lapselle.

TYÖPAJA 2

9. artikla: Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiansa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan.

Teema: Erilaiset perheet, huolenpito. Jokaisella lapsella on oikeus perheeseen.

Tavoite: Käsitellä erilaisten perheiden teemaa leikin ja ilmaisun avulla.

Aika: 60 minuuttia

Menetelmät: leikki, tarina, kuvakeskustelu, näytelmä

Tarvikkeet: Huivi, ”mytty” (esim. sukkapari), musiikkia (cd:ltä/tietokoneelta), cd- soitin, perhekortit (liite1), roolivaatteita, Löydä oikeus – juliste (Unicef)

- **Aloitus (5min):** Istutaan piirissä. Kerrotaan, mitä lapsen oikeutta työpaja käsittelee. Kerrataan yhteiset säännöt. Käydään draamasopimus läpi.

- **Lämmittelyleikit (10min):**

- **”Aamuleikki”:** Seistään piirissä. Esitetään aamutoimet kuvitteellisesti kehoa käyttäen ensin normaalivauhdilla, sitten nopeammin ja vielä nopeammin.
 - herätään venytellen ja haukotellen
 - pestään kasvot ja harjataan hampaat
 - kammataan hiukset
 - riisutaan pyjama, puetaan vaatteet päälle (sukat, housut, paita)
 - syödään aamupala (puuro lusikalla lautaselta, maito lasista)
 - puetaan ulkovaatteet päälle (kengät, takki, hattu)
 - laitetaan reppu selkään
 - suljetaan ulko-ovi
- **”Huolenpitoleikki”:** Lapset muodostavat piirin ja jokainen ottaa kiinni huivista, jonka päälle asetetaan ”mytty”, mistä heidän tulee pitää huolta. Suuressa ryhmässä voidaan leikkiä pienryhmissä. Taustalle laitetaan soimaan musiikkia ja ”matka” mytyn kanssa voi alkaa. Lasten pitää tehdä yhteistyötä ja pitää huolta, ettei mytty putoa kankaalta matkan varrella. Matkalla eteen tulee esteitä, jotka ohjaaja sanoo ääneen.
 - este (lasten pitää hypätä)
 - oksa (lapset menevät kyykkyyn)
 - kaveri (tervehditään kaveria, toinen käsi irtoaa huivista)

o **Tarina (5 min):**

Eräänä aamuna Asimiina heräsi innoissaan. Isoäiti oli nimittäin edellisenä päivän luvannut, että heti aamutoimien jälkeen he lähtisivät kaupungille kävelylle ja Asimiina pääsisi myös leikkimään kaupungin suureen leikkipuistoon. Asimiina nousi sängystä reippaasti ja säntäsi kasvo- ja hammaspesulle. Harjattuaan hiuksensa hän ryntäsi hirmuista vauhtia takaisin huoneeseensa pukeutumaan. Asimiina ei olisi malttanut enää odottaa kaupungille pääsyä ja sen vuoksi hän myös söi Isoäidin valmistaman aamupuuron ennätysvauhtia. Viimein Isoäitikin oli syönyt ja he pääsivät matkaan.

Vaikka kello oli vasta yhdeksän, puistossa oli jo paljon leikkijöitä. Asimiina syöksyi ensimmäisenä keinumaan Isoäidin mennessä istumaan puiston penkille ja alkoi katsella ympärilleen. Hän huomasi, että viereisessä keinussa oli poika, joka puhui äitinsä ja pienen veljensä kanssa kieltä, jota Asimiina ei ymmärtänyt. Hiekkalaatikolla leikki ainakin neljä ihan samannäköistä punahiuksista lasta. Asimiina toivoi, että hänelläkin olisi omia sisaruksia, joiden kanssa leikkiä. Hän näki lapsia, jotka olivat tulleet äitinsä tai isänsä kanssa, lapsia, jotka olivat tulleet isovanhempiensa kanssa aivan kuin hänkin sekä muutaman lapsen, jotka olivat tulleet puistoon yksin. Keinuttuaan aikansa Asimiina olisi halunnut vielä mennä kiipeilytelineeseen, mutta ei uskaltanutkaan kun huomasi, että siellä oli joukko isoja poikia. Asimiina päätti odottaa vuoroaan ja päästyään hetkeksi kiipeilemään, hän lähti tyytyväisenä kotiin pitäen Isoäidin kädestä kiinni.

Kotona Asimiina kysyi Isoäidiltä ihmeissään, että miksi hänellä ei ole veljiä tai siskoja. Asimiina ihmetteli myös, miksi toiset lapset olivat puistossa vanhempiensa ja toiset isovanhempiensa kanssa. Isoäiti selitti Asimiinalle, että kaikki perheet ovat erilaisia ja erikokoisia, mutta he kaksi ovat toistensa perhe ja pitävät toisistaan huolta. Tärkeä ei ole se, ketä perheeseen kuuluu vaan se, että jokaisesta lapsesta pidetään huolta, sille se on lapsen oikeus. Illalla Asimiina käpertyi Isoäidin kainaloon sohvalle tutkimaan Isoäidin sanaristikkoa. Yleensä Asimiina nukahti omaan sänkyynsä eläinkirjaa lukien, mutta tänä iltana hän nukahti Isoäidin syliin. Siinä oli hyvä olla.

- **Löydä oikeus – juliste (Unicef). Millaisia perheitä kuvassa on? (10 min):** Keskustellaan piirissä erilaisista perheistä, joita kuvassa esiintyy. Keitä perheenjäseniä kuvan perheistä löytyy?
- **”Erilaiset perheet ” (20 min):** Jaetaan ryhmä noin neljän hengen pienryhmiksi. Jokainen pienryhmä saa kaksi perhekorttia (liite1) enemmän kuin mitä ryhmässä on jäseniä. Kortit asetetaan lattialle kuvapuoli alaspäin. Jokainen lapsi nostaa itselleen kortin vuorollaan. Korttien avulla muodostuu perhe, jossa on x- määrä lapsia ja aikuisia. Lapset saavat itse määrittää, keitä aikuiset ovat (esimerkiksi äiti, isä, tati, vaari) ja ovatko lapset tyttöjä vai poikia ja minkä ikäisiä he ovat. Lapset saavat pukeutua roolivaatteisiin ja suunnitella ohjaajan avulla pienen näytelmän perheen arjesta. Esitys alkaa still -kuvalla, jolloin muut ryhmät saavat arvata ketä henkilöt ovat. Tämän jälkeen ryhmä esittää oman näytelmänsä. Kaikkien ryhmien esiinnyttyä luovutaan rooleista ja palataan piiriin.
- **Purku, lopetus (5 min):** Käydään pieni purkukeskustelu toteutuskerrasta piirissä istuen.
- **”Merkitse paikkasi”:** Lopuksi jokainen lapsi saa ”merkata” sen kohdan tilasta, jossa tapahtui toteutuskerralla jotain mieleenpainuvaa ja kertoa, miksi on valinnut juuri sen paikan. Suuressa ryhmässä lapset voivat kertoa, miksi ovat valinneet juuri sen paikan muutamalla lähellä olevalle lapselle.

TYÖPAJA 3

28. artikla: Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.

Teema: Jokaisella lapsella on oikeus käydä koulua.

Tavoite: Kuulla lapsen ajatuksia koulusta ja tuoda esiin se, että koulu on jokaisen lapsen oikeus.

Aika: 60 minuuttia

Menetelmät: leikki, tarina, keskustelu, mielipidejana

Tarvikkeet: Teippiä tai erivärisiä papereita (esim. sininen, punainen, keltainen) janatyöskentelyyn

- **Aloitus (5min):** Istutaan piirissä. Kerrotaan, mitä lapsen oikeutta työpaja käsittelee. Kerrataan yhteiset säännöt. Käydään draamasopimus läpi.

- **Lämmittelyleikit (10min):**
 - **”Keholeikki”:** Leikitään pareittain. Parit koskettavat toisiaan ohjaajan antamien ohjeiden mukaan.
 - kylki kylkeen
 - peukalo otsaan
 - kämmen reidelle
 - selkä selkään
 - varvas kyynärpäähän

 - **”Kosketa väriä”:** Lapset koskettavat tilassa tai osallistujien vaatteissa esiintyviä värejä ohjaajan antamien ohjeiden mukaan (esimerkiksi kosketa keltaista).

○ Tarina (5min):

Eräänä päivänä Asimiina oli juuri auttanut Isoäitiä valmistamaan lounaaksi lihapullia, kun hän huomasi ikkunasta, että postimies kurvasi polkupyörällään pihaan. Asimiina puki äkkiä takin päälleen ja kengät jalkaan ja juoksi postimiestä vastaan. Postimies tervehti Asimiinaa iloisesti, aivan kuten joka päivä, ja kertoi, että tänään hänellä onkin aivan erikoista postia. Hänellä oli nimittäin kirje Asimiinalle. Asimiina kiitti postimiestä ja säntäsi takaisin sisään näyttämään Isoäidille kirjekuorta, jossa todella luki Asimiinan nimi.

Isoäiti ja Asimiina avasivat kirjeen ja sieltä paljastui kutsu, Asimiina kutsuttiin ilmoittautumaan läheiseen kouluun ensimmäiselle luokalle. Asimiina riemastui ja alkoi hyppiä ja tanssia Isoäidin ympärillä innoissaan, kunnes hänet valtasi huoli. Miten hän voisi mennä kouluun kun Isoäiti tarvitsee hänen apuaan monissa jokapäiväisissä toimissa. Asimiina ei sanonut Isoäidille mitään vaan mietti asiaa itsekseen koko loppupäivän. Lopulta illalla Isoäiti kysyi Asimiinalta, oliko hänellä joku hätänä. Asimiina kertoi Isoäidille huolensa ja sanoi, että ei hän varmaan voisi mennä kouluun. Isoäiti vastasi Asimiinalle: ”Höpsistä, tyttökulta. Tietenkin sinä menet kouluun, se on sinun ja jokaisen muunkin lapsen oikeus. Ensi viikolla menemme yhdessä ilmoittautumaan kouluun ja sitten lähdemme ostamaan sinulle koulutarvikkeita.”

Asimiina ei ollut koskaan ollut yhtä onnellinen. Hänen suuri unelmansa oli toteutumassa ja hän saisi vielä ihan ikiomia koulutarvikkeita, kyniä, pyyhekumeja, viivoittimen ja vihkoja. Asimiina ajatteli, että tämä oli varmasti hänen elämänsä onnellisin päivä.

- **Keskustelua tarinasta. Mitä koulussa voi oppia? (10min):** Istutaan piirissä ja keskustellaan tarinasta. Mitä ajatuksia lapsille heräsi? Mitä kaikkea koulussa voikaan oppia? Aihetta voi lähestyä esimerkiksi alkuleikkien avulla, joissa käsiteltiin kehonosia ja värejä. Missä lapset ovat oppineet nämä? Mitä lapset haluaisivat oppia, miksi?
- **”Näkymätön kamera” (10 min):** Lapset ottavat näkymättömällä kameralla kuvia tilassa olevista opiskelutarvikkeista (liitutaulu, reppu, penaali ym.). Käydään kuvat läpi piirissä istuen. Jokainen lapsi saa kertoa, millaisen kuvan otti.
- **Janatyöskentely (10 min):** Lapsille esitetään väittämiä koulunkäynnistä. He asettuvat samaa mieltä – eri mieltä – en osaa sanoa -janalle mielipiteensä mukaan. Janan eri kohdat voi merkitä esimerkiksi teipillä tai erivärisillä lapuilla lattiaan tai seinään. Jokaisen väittämän kohdalla muutama lapsi voi kertoa, miksi valinnut juuri sen kohdan.
 - Väittämät:
 - Kaikki lapset käyvät koulua.
 - Kouluun on pakko mennä myös silloin kun ei huvita.
 - Koulussa opin uusia asioita.
 - Aikuiset käyvät koulua.
 - Odotan jo koulun alkamista.
- **Purku, lopetus (5 min):** Käydään pieni purkukeskustelu toteutuskerrasta piirissä istuen.
- **”Merkitse paikkasi”:** Lopuksi jokainen lapsi saa ”merkata” sen kohdan tilasta, jossa tapahtui toteutuskerralla jotain mieleenpainuvaa ja kertoa, miksi on valinnut juuri sen paikan. Suuressa ryhmässä lapset voivat kertoa, miksi ovat valinneet juuri sen paikan muutamalla lähellä olevalle lapselle.

TYÖPAJA 4

31. artikla: Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.

Teema: Lapsella on oikeus lepoon ja leikkiin.

Tavoite: Leikkiä lasten kanssa ja korostaa lapsen oikeutta leikkiin ja lepoon.

Aika: 60 minuuttia

Menetelmät: leikki, tarina, kuvakeskustelu, rentoutuminen

Tarvikkeet: Huiveja, rentoutusmusiikkia, cd- soitin, Löydä oikeus – juliste (Unicef), patjoja/ pehmusteita loppurentoutukseen

- **Aloitus (5min):** Istutaan piirissä. Kerrotaan, mitä lapsen oikeutta työpaja käsittelee. Kerrataan yhteiset säännöt. Käydään draamasopimus läpi.

- **Lämmittelyleikki (10min):**
 - **”Paimenen lampaat”:** Lapset seisovat piirissä. Yksi vapaaehtoinen menee istumaan piirin keskelle paimeneksi. Muut lapset ovat tässä leikissä lampaita. Paimen katsoo tarkkaan, missä kohtaa piiriä kukakin lapsi seisoo. Paimen sulkee silmänsä. Sillä välin kaksi piirin lammasta vaihtaa paikkaa. Lampaitten vaihtaessa paikkaa muut lampaat tömistävät jalkojaan lattiaan ja määkivät. Paimen avaa silmänsä luvan saatuaan, ja koettaa arvata ketkä kaksi lammasta on vaihtanut paikkaa. Paimenta voidaan vaihtaa joka kerta, tai vain silloin kun hän arvaa, ketkä ovat vaihtaneet paikkaa.

○ **Tarina (5min):**

Kaikista päivistä eniten Asimiina piti lauantaista. Muina päivinä hänellä ei ollut paljoa aikaa leikkimiseen, koska Isoäiti tarvitsi hänen apuaan niin monissa asioissa. Mutta aina lauantaisin Asimiina sai leikkiä koko päivän. Isoäiti oli kertonut hänelle, että leikkiminen oli kaikkien lasten oikeus. Yleensä Asimiina vietti koko päivän heidän talonsa takana olevassa metsässä, niin tänäkin lauantaina. Hän ryntäsi majansa luo heti aamulla ja jatkoi siitä, mihin oli viimeksi jäänyt. Majan seinät olivat jo valmiit, ne hän oli tehnyt aiemmin metsästä löytämistään kepeistä. Majan lattian hän oli peittänyt sammaleella, jotta se olisi mahdollisimman pehmeä. Katoksi Asimiina oli kerännyt havunoksia. Tänään hänen pitäisi etsiä mahdollisimman paljon risuja majan seinien koristeluun. Ei saisi myöskään unohtaa marjojen ja käpyjen keräämistä metsän eläimille. Niitä varten Asimiina oli tuonut majaan puisen astian.

Koristellessaan majaan risuilla, Asimiina mietti kuinka iloiseksi metsän eläimet tulisivat siitä. Niillä olisi sateen yllättäessä ihana pieni ja suojaisa paikka, mihin tulla syömään herkullisia marjoja. Katto suojasi niitä sateelta ja seinät tuulelta. Asimiina kuvitteli, kuinka ukkosmyrskyn aikaan kaikki metsän oravat ja jänikset tulivat hänen rakentamaansa majaan suojaan.

Touhuttuaan majalla monta tuntia Asimiinaa alkoi väsyttää ja hän tunsi vatsansa kurnivan nälästä. Siinä samassa hän kuuli Isoäidin huutavan, että ruoka on valmista. Asimiina juoksi kotiin ja Isoäitiä nauratti Asimiinan hiuksista roikkuvat pienet risut. Syömisensä jälkeen Asimiina ja Isoäiti yleensä ripustivat pyykit kuivumaan, mutta lauantaisin sai mennä lepäämään raskaiden leikkien jälkeen. Asimiina kätkeytyi sohvan nurkkaan lepäämään ja keräämään voimia jaksakseen taas leikkiä koko iltapäivän.

- **Löydä oikeus – juliste (Unicef). Millaisia leikkejä kuvan lapset leikkivät? (10 min):** Istutaan piirissä. Katsotaan Löydä oikeus – kuvaa, ja keskustellaan siitä, millaisia leikkejä lapset kuvassa leikkivät. Mitä lapset itse tykkäävät leikkiä, missä ja kenen kanssa? Mihin kuvan leikkiin he menisivät mieluiten mukaan? Ovatko he joskus halunneet leikkiä jotain leikkiä myöhään iltaan? Onko joskus käynyt niin, että haluaisi leikkiä, vaikka pitää mennä nukkumaan? (Lapsille voi korostaa oikeuksien vastavuoroisuutta – jos aina vaan leikkisi, ei ehtisi levätä, vaikka molempiin on oikeus.)

- **Yhteisleikkejä (20 min):**
 - **”Kuka koputtaa ovellani” (10min):** Lapsista yksi vapaaehtoinen kääntyy selkä muihin lapsiin päin. Hän voi seistä esimerkiksi kasvot seinään päin. Muut lapset seisovat rivissä. Lapset käyvät vuoronperään koputtamassa kasvot seinään päin seisovan lapsen selkään. Tuntiessaan koputuksen selässään lapsi kysyy: ”Kuka koputtaa ovellani?” Koputtaja vastaa tähän muuntamalla ääntään ”Minä vain, lapsesi. Avaa ovi.” Selkä muihin päin olevan lapsen tehtävä on tunnistaa, kuka hänen selkäänsä koputti. Arvaaja voidaan vaihtaa joko joka kerta, tai vain silloin, kun lapsi arvaa, kuka hänen selkäänsä koputti.

 - **”Sokkoleikki” (10min):** Lapset seisovat piirissä. Yksi lapsista menee sokoksi piirin keskelle. Piiri pyörii lapsen ympärillä hetken. Piirin pysähdyttyä sokon tehtävä on koskettaa yhtä piirissä seisovaa lasta, ja tunnistettava hänet. Sokko voi vaihtua joka kerta, tai vain silloin kun sokko tunnistaa ketä koskettaa.

- **Rentoutus (5min):** Lapset makaavat lattialla patjojen tai pehmusteiden päällä. Taustalla soi rentouttava musiikki. Lapset voivat sulkea silmänsä. Ohjaaja/-t tekevät huiveilla ilmapirtaa lasten yläpuolella heiluttamalla huiveja.

- **Purku, lopetus (5 min):** Käydään pieni purkukeskustelu toteutuskerrasta piirissä istuen.

- **”Merkitse paikkasi”:** Lopuksi jokainen lapsi saa ”merkata” sen kohdan tilasta, jossa tapahtui toteutuskerralla jotain mieleenpainuvaa ja kertoa, miksi on valinnut juuri sen paikan. Suuressa ryhmässä lapset voivat kertoa, miksi ovat valinneet juuri sen paikan muutamalla lähellä olevalle lapselle.

TYÖPAJA 5

2. artikla: Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.

Teema: Erilaisuus - samanlaisuus. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle.

Tavoite: Löytää yhdessä lasten kanssa eroja, mutta myös yhdistäviä tekijöitä ja samankaltaisuutta lasten välillä. Korostaa sitä, että jokaisella lapsella on samat oikeudet.

Aika: 60 minuuttia

Menetelmät: leikki, tarina, kuvakeskustelu, mielipidejana, askartelu

Tarvikkeet: Löydä oikeus – juliste (Unicef), erivärisiä papereita, puu-/vahavärejä, teippiä tai erivärisiä papereita (esim. sininen, punainen, keltainen) janatyöskentelyyn

- **Aloitus (5min):** Istutaan piirissä. Kerrotaan, mitä lapsen oikeutta työpaja käsittelee. Kerrataan yhteiset säännöt. Käydään draamasopimus läpi.

- **Lämmittelyleikki (5min):**
 - **”Olen samanlainen ja erilainen”:** Istutaan piirissä. Ohjaaja sanoo väittämiä, joihin lapsien tulee viitata, jos väite pitää paikkaansa. Keskustellaan väittämien pohjalta siitä, mikä meitä yhdistää, ja millä tavoin olemme erilaisia. Väittämiä:
 - Minulla on siniset silmät.
 - Käyn esikoulua.
 - Olen poika.
 - Minulla on ruskeat hiukset.
 - Olen tyttö.
 - Pidän leikkimisestä.
 - Olen lapsi.

○ Tarina (5min):

Eräänä sunnuntaina Asimiina luki lempikirjaansa, jossa kerrottiin eläimistä eri puolilta maailmaa. Asimiina tutki kuvia tiikereistä, käärmeistä, jääkarhuista ja linnuista. Jokainen eläin oli erilainen. Ne olivat eri värisiä, eri kokoisia ja ne söivät erilaista ruokaa. Toiset eläimet asuivat metsissä, toiset vedessä, toiset kylmässä ja toiset lämpimässä. Asimiina hämmästeli, miten paljon erilaisia eläimiä maailmassa onkaan ja kuinka jokaisella eläimellä on oma tärkeä paikkansa ja tehtävänsä luonnossa.

Hän alkoi pohtia myös ihmisiä. Kaikki ihmisetkin ovat erilaisia. Asimiina muisteli sitä kertaa, kun hän oli leikkimässä leikkipuistossa ja näki siellä paljon erilaisia lapsia. Lapset olivat eri pituisia, heillä oli eri värisiä hiuksia, joillakin lapsilla oli erivärinen iho ja jotkut puhuivat eri kieltä. Kaikilla lapsilla oli erilaiset vaatteet ja he leikkivät erilaisia leikkejä. Silti kaikki lapset leikkivät puistossa yhdessä. Asimiina muisti, kuinka Isoäiti oli kertonut hänelle, että koulunkäynti ja leikkiminen ovat jokaisen lapsen oikeuksia. Ihonvärillä, ulkonäöllä tai sillä, mitä kieltä lapsi puhuu, ei ole merkitystä. Jokaisella lapsella on samat oikeudet. Asimiina mietti, kuinka hienoa onkaan, että aivan kuten erilaisilla eläimilläkin on oma paikkansa, myös jokainen ihminen on yhtä tärkeä ja arvokas.

- **Löydä oikeus –juliste (Unicef). Millaisia lapsia kuvassa on? (10min):** Miten kuvan lapset eroavat toisistaan? Mikä heitä yhdistää?

- **Janatyöskentely (10 min):** Lapsille esitetään väittämiä erilaisuudesta. He asettuvat samaa mieltä – eri mieltä – en osaa sanoa -janalle mielipiteensä mukaan. Janan eri kohdat voi merkitä esimerkiksi teipillä tai erivärisillä lapuilla lattiaan tai seinään. Jokaisen väittämän kohdalla muutama lapsi voi kertoa, miksi valinnut juuri sen kohdan.
 - Väittämät:
 - Vain pojat pelaavat jalkapalloa.
 - Tummaihoisen lapsi voi käydä koulua Suomessa
 - Kaikki lapset ovat erilaisia.
 - Pyörätuolissa oleva lapsi voi leikkiä muiden kanssa.
 - Pojat ja tytöt voivat leikkiä yhdessä.
 - On hyvä, että lapset puhuvat eri kieliä.

- **Kädenjäljen askartelu (15min):** Istutaan piirissä. Lattialle laitetaan erivärisiä papereita, joista jokainen lapsi saa valita mieluisan värisen paperin itselleen. Jokainen lapsi piirtää oman kädenjälkensä valitsemaansa paperiin. Kädenjäljen voi koristella haluamallaan tavalla värikynillä.

- **Purku, lopetus (5 min):** Jokainen lapsi saa esitellä vuorollaan oman kädenjälkensä. Huomataan, miten kaikkien kädenjäljet ovat erilaisia. Käydään pieni purkukeskustelu toteutuskerrasta piirissä istuen.

- **”Merkitse paikkasi”:** Lopuksi jokainen lapsi saa ”merkata” sen kohdan tilasta, jossa tapahtui toteutuskerralla jotain mieleenpainuvaa ja kertoa, miksi on valinnut juuri sen paikan. Suuressa ryhmässä lapset voivat kertoa, miksi ovat valinneet juuri sen paikan muutamalla lähellä olevalle lapselle.

TYÖPAJA 6

Tässä työpajassa kerrataan aiempien työpajojen teemoja, joten tämä työpaja ei sovi yksinään käytettäväksi.

42. artikla: Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.

Teema: Lapsen oikeudet yleisesti. Aikaisempien työpajojen kertaus.

Tavoite: Kerrata aiemmissä työpajoissa käsiteltyjä lapsen oikeuksia. Saduttaa Asimiinan tarina loppuun lasten kanssa.

Aika: 60 minuuttia

Menetelmät: leikki, sadutus, piirtäminen, kuvakeskustelu

Tarvikkeet: Löydä oikeus – juliste (Unicef), oikeuskortit (liite2), puuvärejä, yhteisesti piirretty kuva ensimmäiseltä työpajalta

- **Aloitus (5min):** Istutaan piirissä. Kerrotaan, mitä lapsen oikeutta työpaja käsittelee. Kerrataan yhteiset säännöt. Käydään draamasopimus läpi.

- **Lämmittelyleikki (5min):**
 - **”Kuvanveistäjä”:** Lapset jaetaan pareiksi. Ensin toinen parista saa olla kuvanveistäjä, joka tekee paristaan valitsemansa patsaan. Kuvanveistäjä voi liikuttaa ”patsaan” käsiä, jalkoja ym., jotta saa patsaasta haluamansa näköisen. Patsaan valmistuttua jokainen veistäjä saa kertoa muille, mitä oma patsas esittää. Tämän jälkeen patsaasta tulee veistäjä.

- **Tarina ja ryhmäsadutus (20min):** Ryhmä jaetaan pienryhmiin, joissa tarina sadutetaan yhdessä loppuun. Lapsille luetaan vain tarinan alku: ”Eräänä aamuna Asimiina heräsi innoissaan. Tätä päivää hän oli odottanut jo pitkään...”
 - **Ryhmäsadutus:** Ohjaaja kertoo pienryhmälle, että nyt on tarkoitus saduttaa aiemmilla kerroilla kuultu tarina loppuun. Ohjaa lupaa kirjoittaa tarinan ylös juuri sellaisena kun lapset sen kertovat. Ohjaaja lukee tarinan aina välillä, ja sanoo, että lapset voivat muokata sitä vielä jos haluavat. Ryhmäsadutuksessa korostetaan sitä, että jokainen lapsi saa vuorollaan jatka tarinaa. Ohjaaja lukee lopuksi valmiin tarinan lapsille. (Karlsson 2005, 116.) Lisätietoa sadutuksesta Lapset kertovat –sivustolta: <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/>

- **Yhteinen piirtäminen(15min):** Jatketaan ensimmäisellä kerralla piirrettyä kuvaa. Aiheena tarina, jota on työpajoilla työstetty. ”Mitä kaikkea tarinassa on tapahtunut, mitä olemme oppineet tarinasta”. Kaikki lapset piirtävät kuvaan samanaikaisesti.
- **Kuvasta keskustelu (5min):** Istutaan piirissä. Jokainen saa vuorollaan kertoa, mitä piirsi kuvaan.
- **Purku ja lopetus (10min):** Istutaan piirissä. Katsotaan yhdessä Löydä oikeus – kuvaa. Mitä kaikkea lapsille on jäänyt mieleen? Mistä olemme yhdessä aiemmissa työpajoissa keskustelleet? Mistä lapsen oikeuksista olemme puhuneet? Aina kun Löydä oikeus –julisteesta löytyy joku käsitelty oikeus, ohjaaja nostaa esille oikeuskortin (liite 2).
- **”Merkitse paikkasi”:** Lopuksi jokainen lapsi saa ”merkata” sen kohdan tilasta, jossa tapahtui toteutuskerralla jotain mieleenpainuvaa ja kertoa, miksi on valinnut juuri sen paikan. Suuressa ryhmässä lapset voivat kertoa, miksi ovat valinneet juuri sen paikan muutamalla lähellä olevalle lapselle.

LÄHTEET

Heikkilä, M., Välimäki A-L. & Ihalainen S-L. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toinen tarkistettu painos [viitattu 28.2.2013]. Oppaita 56. Helsinki: Stakes. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Lapset kertovat ja Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus.

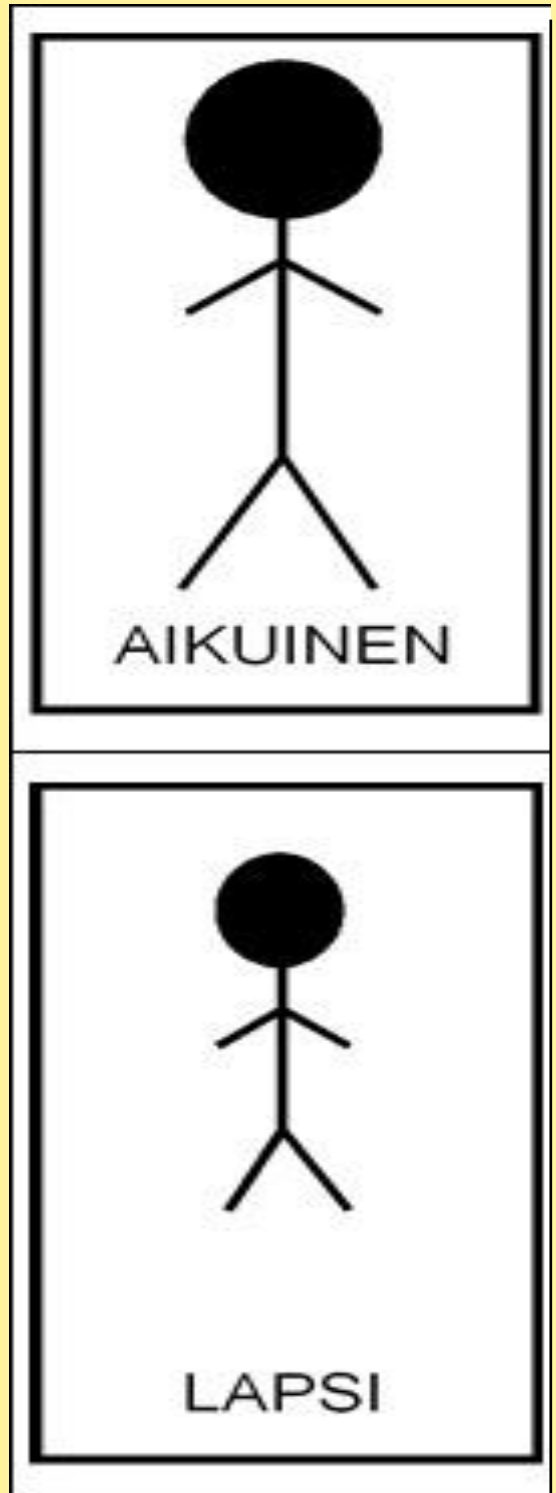
Toivanen, T. 2010. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: WSOYpro Oy.

Unicef. 2012. Koulutuksen yleiset lähtökohdat hankeessa ”Lapsen oikeudet toiminnallisesti!” [viitattu 28.2.2013]. Saatavissa: http://www.unicef.fi/files/unicef/Koulut/Koulutuksen%20yleisist_%20l_ht_kohdista.pdf

Vanninen, E. Papunetin kuvapankki [viitattu 28.2.2013]. Saatavissa: www.papunet.net

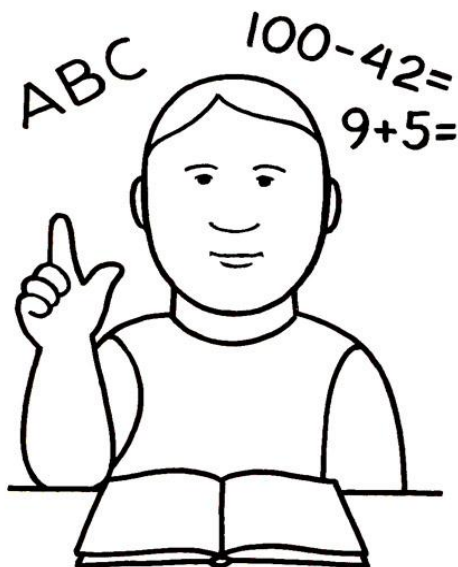
LIITE 1 PERHEKORTIT

Kopioi ja leikkaa
tästä perhekortteja
tarvitsemasi määrä.

LIITE 2 OIKEUSKORTIT

LAP-SEL-LA ON OI-KEUS KÄY-DÄ KOU-LU-A

Lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen

LIITE 2 OIKEUSKORTIT

LAP-SEL-LA ON OI-KEUS LEIK-KIIN

Lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen

LIITE 2 OIKEUSKORTIT

LAP-SEL-LA ON OI-KEUS LE-POON

Lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen

LIITE 2 OIKEUSKORTIT

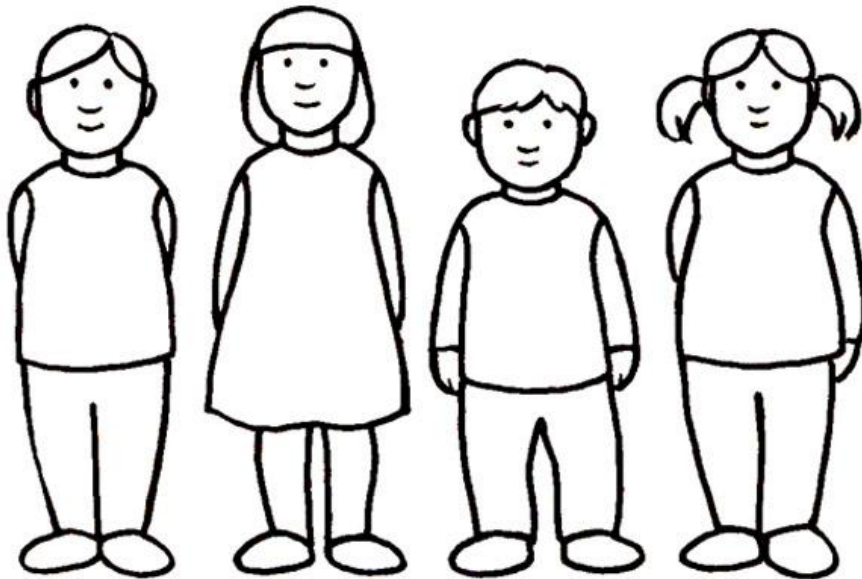
LAP-SEL-LA ON OI-KEUS PER-HEE-SEEN

Lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen

LIITE 2 OIKEUSKORTIT

SA-MAT
OI-KEU-DET KUU-LU-VAT
JO-KAI-SEL-LE
LAP-SEL-LE

Lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen

LIITE 2 OIKEUSKORTIT

LAP-SEL-LA ON
OI-KEUS
OL-LA
LAP-SI

Lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Elina Vanninen